

SYLVIA AKAR

Pyhimyksiä vai paholaisia – naiset Profeetan perimätiedossa

Perimätieto, hadith ja sunna

Arabian kielen ja islamin tutkimuksen assistentti Sylvia Akar selvittää mitä tarkoitetaan islamin toiseksi tärkeimmällä peruslähteellä, Profeetan perimätiedolla. Perimätieto sisältää paljon naisten asemaan liittyviä tekstejä. Muhammedin vaimot esitetään niissä hurskaina esikuvina kaikille musliminaisille, mutta toisaalta kuvaillaan myös vaimojen naisluonteen heikkouksia.

■ Profeetan perimätieto koostuu useiden kymmenien tuhansien *hadith*-raporttien korpuksesta, ns. hadith-kirjallisuudesta. Kertomukset ovat alun perin säilyneet suullisessa muodossa ja siksi tyypillisessä hadith-raportissa on kaksi osaa: alussa on ns. kertojaketju eli *isnad*, joka kertoo miten raportti on kulkeutunut joko profeetta Muhammedilta itseltään tai hänen tekojensa todistajalta suullisena tietona eteenpäin. Kertojaketju voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen: ”Abu Asim kertoi että Ismail kertoi että al-Taimiyy kertoi kuulleensa Abu Uthmanilta, joka kuuli Usamalta, että Profeetta sanoi”; jonka jälkeen seuraa itse teksti eli *matn*.

Hadith-raportti saattaa olla lyhyt sitaatti profeetta Muhammedin sanoista, se saattaa olla kertomus hänen toiminnastaan tietyssä tilanteessa tai kuvaus hänen jokapäiväisestä elämästään. Hadith saattaa myös olla pitkä monipolvinen kertomus tapahtumista Profeetan tai koko ensimmäisen islamilaisen yhteisön elämässä. Yksi erittäin tärkeä hadith-kirjallisuuden funktio on Koraanin säkeiden selittäminen. Monet hadithit kuvaavat tietyn säkeen ilmoittamisen kon-

tekstia tai selvittävät, mitä tietty säe Profeetan mukaan tarkoitti. Koska nykypäivään säilynyt hadith-kirjallisuus on erittäin laaja korpus ja se on syntynyt pitkän kehityksen ja monen eri välittäjän yhteistyön tuloksena on selvää, että materiaali on erittäin heterogeenista. Tekstit sisältävät keskenään ristiriitaista ainesta, näennäisesti täysin irrelevantteja tekstejä, mutta myös tärkeitä uskonnollista tulkintaa ja käytännön uskonnonharjoituksen ohjausta.

Hadithien tutkimus on laaja ja itsenäinen islamilaisen tieteen ala. Muslimioppineet ovat analysoineet haditheja ja muodostaneet tarkkoja luokituksia kertomusten autenttisuuden mukaan. Osa haditheista on luokiteltu heikoiksi; niiden autenttisuus on kyseenalainen. Osa on luokiteltu ”hyviksi” haditheiksi; niiden luotettavuus on todennäköinen, ja osa materiaalista on todettu ehdottoman autenttiseksi. Hadithien autenttisuutta on yleisesti arvioitu kertojaketjun aukottomuuden ja kertojien ominaisuuksien perusteella, mutta myös itse tekstin sisältöä on tarkasteltu kriittisesti. Sunnalai- sten oppineiden mukaan al-Bukharin ja Muslimin kokoelmissa on vain autenttisia haditheja.

Profeetta Muhammedista kertova hadith-kirjallisuus muodostaa Profeetan *sunnan*. Sunna on Koraanin jälkeen islamin toiseksi tärkein lähde. Sunna tarkoittaa oikeata tapaa toimia; se on profeetta Muhammedin asettama normi, jota jokaisen muslimin tulisi noudattaa. Sekä sunnalaiset että shiialaiset muslimit pyrkivät noudattamaan profeetta Muhammedin esikuvaa, mutta sunnalainen ja shiialainen sunna perustuvat eri auktoriteeteille. Sunnalaiset oppineet pitävät Profeetan seuralaisia ja varsinkin ensimmäisiä kalifeja luotettavina perimätiedon välittäjinä, mutta shiialaisten mukaan vasta neljäs kalifi, Profeetan vävy Ali, oli oikeutettu nousemaan kalifin asemaan ja luotettavia perimätiedon välittäjiä olivat Ali ja hänen jälkeläisensä.

Kenen auktoriteetti?

Profeetta Muhammed eli Arabian niemi- maalla perinteisen historiankirjoituksen mukaan noin vuosien 570–632 välillä. Muham-

medista tuli sen aikaisen islamilaisen yhteisön ehdoton auktoriteetti ja hän piti käsissään sekä uskonnollista, lainsäädännöllistä että yhteiskunnalliseen elämään liittyvää valtaa. Profeetan elinaikana muslimien yhteisö oli niin pieni, että hän pystyi itse toimimaan yhteisössään esimerkkinä ja ratkaisemaan henkilökohtaisesti muslimien parisassa syntyneen epätietoisuuden oikeasta toiminnasta. Poliittisen ja uskonnollisen vallan keskittyminen yksiin käsiin on kuitenkin erittäin poikkeuksellista islamin historiassa, sillä uskonnollinen ja poliittinen valta erotettiin toisistaan jo 800-luvulla.

Kun profeetta Muhammed kuoli, syntyi auktoriteettityhjiö. Koraania ei vielä oltu kirjoitettu muistiin eikä koottu kirjaksi, mutta islamin nopea ekspansio alkoi miltei heti Profeetan kuoleman jälkeen. Islamilaisen historiankirjoituksen mukaan muslimeille syntyi pian suuri tarve saada selville, miten Profeetta oli toiminut tietyissä tilanteissa tai mitä hän oli sanonut tietyistä käytännön tai opillisista asioista. Muslimien oman käsityksen mukaan ihmisillä oli siis alusta pitäen suuri halu seurata profeetta Muhammedin esikuvaa mitä pienimmissäkin asioissa. Profeetan läheiset olivat tässä avainasemassa. He kertoivat kysyjille, miten Profeetta oli toiminut eri tilanteissa tai mitä hän oli lausunut erilaisten asioiden suhteen. Myös Profeetan hiljainen hyväksyntä oli merkittävää ja muodosti pätevän sunnan. Kun sana Profeetan esimerkistä levisi suullisesti kertojalta toiselle, ja kun suullisia kertomuksia alettiin kirjoittaa muistiin, syntyi laaja hadith-kirjallisuus.

Länsimaisten tutkijoiden piirissä on jonkin verran erilainen käsitys tapahtumista. Heidän mukaansa profeetta Muhammedin kuoleman jälkeen syntyneen auktoriteettityhjiön täyttämistä syntyi kiistaa, eikä Profeetan auktoriteetin seuraaminen ollut itsensäselvyys. En tässä artikkelissa käsittele taistelua poliittisesta johtajuudesta, vaan keskityn nimenomaan uskonnolliseen auktoriteettiin, vaikka on totta, että nämä ovat usein hyvinkin tiiviisti toisiinsa sidoksissa.

Sekä uskonnollinen että poliittinen johtajuus siirtyi Muhammedin kuoleman jälkeen kalifille. On ilmeistä, että ensimmäis-

ten kalifien merkitys uskonnollisena auktoriteettina oli suuri. Umajjadien hallituskaudella (661–750) kalifin uskonnollinen auktoriteetti oli niin vankkumaton, että kalifin titteli – khalifa – tarkoitti Jumalan sijaista, *khalifat allah*, ei Jumalan lähettilään sijaista, *khalifat rasul allah*. Ensimmäisten kalifien toiminta muodosti sunnan. Joidenkin tutkijoiden, eritoten Patricia Cronen ja Martin Hindsin mukaan profeetta Muhammedin sunnalla ei ollut minkäänlaista auktoriteettiasemaa islamilaisessa maailmassa ennen umajjadien kauden päättymistä, eli reilusti yli sata vuotta Profeetan kuoleman jälkeen.¹ Umajjadien kauden lopulla profeetan sunnan käsite alkoi olla vakiintunut ja se alkoi muodostaa vaihtoehdon kalifien sunnalle. Ensimmäisen Abbasidien (750–1258) hallitsemisen vuosisadan aikana viittaukset Profeetaan alkoivat tulla yleisemmäksi ja hadith-materiaalin nopea kasvu alkoi.

Hadith-kokoelmat

Islamilaisen näkemyksen mukaan kertomukset profeetta Muhammedin elämästä, teoista ja mielipiteistä alkoivat levitä suullisena perimätietona Muhammedin aikalaisten ja läheisten ihmisten parissa. Kertomukset kulkivat suusta suuhun kunnes niitä alettiin kirjoittaa muistiin ja vähitellen kerätä kokoelmiksi.

Muhammed Abdul Rauf esittää *The Cambridge History of Arabic Literature* -kirjassa perinteisen islamilaisen historiankirjoituksen näkemyksen hadith-kokoelmien kehityksestä.² Abdul Rauf jakaa hadith-kirjallisuuden kehityksen neljään eri vaiheeseen, jotka ovat osittain päällekkäisiä. Vuosia profeetta Muhammedin kuoleman jälkeen leimasi halu säilyttää mahdollisimman paljon tietoa Profeetan elämästä, hänen sanoistaan, teois-

1. Patricia Crone & Martin Hinds (1986) *God's Caliph. Religious authority in the first centuries of Islam*, Cambridge University Press, Cambridge.

2. Muhammed Abdul Rauf (1983) "Hadith literature I, The development of the science of hadith", 272–279, teoksessa *The Cambridge History of Arabic Literature. Arabic Literature to the End of the Umayyad Period*, toim. A.F.L. Beeston, T.M. Johnstone, R.B. Serjeant, G.R. Smith, Cambridge University Press, Cambridge.

taan ja opetuksestaan. Tietoa ei saanut kirjoittaa muistiin, sillä Koraanin ainutlaatuisen status pyhänä kirjana haluttiin varmistaa, eikä muita uskonnollisia tekstejä haluttu kirjalliseen muotoon. Hadithien kirjoittaminen tuli mahdolliseksi vasta kun Koraanin kirjallinen muoto oli tarpeeksi vakiintunut, eikä muiden uskonnollisten tekstien enää pelätty horjuttavan sen asemaa. Abdul Rauf kutsuu tätä kautta *sahifa*³-kaudeksi. Yhtään alkuperäistä sahifaa ei ole säilynyt.

Toisen hadith-kirjallisuuden kehitysvaiheen aikana oppineet eivät ainoastaan keränneet ja kirjoittaneet muistiin haditheja, vaan alkoivat myös luokitella niitä aiheen mukaan. Tämä ns. *musannaf*⁴-kausi alkoi 700-luvun puolivälissä. Parhaiten tunnettu tämän kauden kokoelmista on Malik ibn Anasin (k. 795) *al-Muwatta'*. *al-Muwatta'* jakaantuu 61 lukuun ja aiheet on luokiteltu uskonnollisen lain mukaisiin kategorioihin.

Musannaf-tyyppisiä kokoelmia alettiin pian pitää liikaa sidottuina lainkäyttöön liittyvään keskusteluun, olihan niiden aineisto luokiteltu lain kategorioiden mukaan. Jotta voitaisiin tyydyttää myös sellaisten ihmisten tiedonnälkää, jotka eivät olleet kiinnostuneita lakiin liittyvistä asioista, jotkut oppineet alkoivat koota kokoelmia, joissa tekstit on luokiteltu kertojaketjun ensimmäisen kertojan mukaan. Tällaista kokoelmaa kutsuttiin *musnadiksi*.⁵ Musnad-kokoelmien kompiloinnilla oli tärkeä vaikutus autenttisuuden vaatimuksen kehityksessä. Musnad-liikkeen tarkoitus oli kerätä vain sellaisia haditheja, joiden kertojaketju alkaa profeetta Muhammedista. Myös sellaiset hadithit hyväksyttiin, joissa joku Profeetan seuralaisista kertoo hänen toiminnastaan, mikäli kertoja itse oli omin silmin nähnyt tapahtuneen. Ahmad ibn Hanbalin (k. 855) Musnad on tunnetuin tähän luokkaan kuuluva kokoelma.

Neljäs vaihe hadith-kokelmien kehityksessä on ns. *sahib*-liike. Sana sahih tarkoittaa todenmukaista, autenttista, aitoa. Jos yksittäinen hadith-kertomus saa luonnehdinnan sahih se tarkoittaa, että se on muslimioppineiden käyttämien kriteerien perusteella kaiken todennäköisyyden mukaan aito ja todenmukainen kertomus. Sahih-liik-

keen tarkoitus oli koota hadith-kokoelmia, joissa on ainoastaan sahih-luokkaan kuuluvia haditheja. Myös sahih-kokoelmat on järjestetty aiheen tai lain kategorioiden mukaan. Autenttisina pidettyjä hadith-kokoelmia on kuusi. Tärkeimmät näistä ovat al-Bukharin (810–870) ja Muslimin (817 tai 821–874/5) kokoelmat. Molempien kokoelmien nimi on Jami^c al-sahih.

Naiset ja perimätieto

Sekä al-Bukharin että Muslimin kokoelmissa on hyvin paljon naisiin liittyviä haditheja. Kuten muukin hadith-materiaali, myös naisiin liittyvä on erittäin heterogeenista. Molemmista kokoelmista voi löytää tekstejä, joissa naisia ylistetään ja heidän oikeuksiaan puolustetaan, mutta molemmista löytyy myös tekstejä, jotka ovat naisen aseman kannalta erittäin kielteisiä. Yleistäen voisi sanoa, että naisiin liittyvä hadith-materiaali on enimmäkseen kielteistä. Koraanin naiskuva on perusvireeltään positiivisempi kuin hadith-kirjallisuuden. On myös esitetty arvioita, joiden mukaan asennoituminen naisiin oli liberaalimpaa Muhammedin elinajana, mutta se muuttui vähitellen kielteisemmäksi ja naisten vapautta rajoittavaksi. Joidenkin tutkijoiden, kuten Barbara Stowasserin ja Fatima Mernissin mukaan kokonaisista kokoelmia vertailtaessa on jopa nähtävissä, että naisia koskeva materiaali muuttuu sitä rajoittavammaksi mitä myöhemmästä lähteestä on kyse.⁶

Suurin osa naisiin liittyvistä haditheista kertoo profeetta Muhammedin vaimoista. Vaimojen rooli näissä teksteissä on kaksijakoinen: toisaalta heidän käyttäytymisensä sinänsä muodostaa sunnan, etenkin musliminaisille. Ajatellaan, että jos Profeetan vaimoilla oli tapana pukeutua tai käyttäytyä tietyllä tavalla, jos heillä oli tiettyjä oikeuksia tai velvollisuuksia, se muodostaa normin myös kaikkien muiden musliminaisten pukeutumiselle, käyttäytymiselle, oikeuksille ja velvollisuuksille. Profeetan vaimoja kutsuttiin Uskovaisten äideiksi ja heidän ajatellaan olevan kaikkien uskovien naisten esikuvia. Toisaalta Profeetan vaimot esitetään naisen heikon ja vajavaisen luonteen prototyyppinä. Profeetan perhe-elä-

män arkisista tapahtumista kertovat hadithit kuvaavat vaimot usein myös juonitteluvina, kateellisina ja tyytymättöminä ”tavallisina” naisina.

Barbara Stowasserin analyysin mukaan negatiivisesti naisia kuvaavien hadithien runsaus johtuu ensiksikin siitä, että haditheissa usein kommentoidaan Koraanin naisille asettamia rajoituksia. Kun Koraanissa otettiin avoimesti puheeksi Profeetan perhe-elämä siitä tuli uskonnollisesti käypä ja sallittu puheenaihe. Toisaalta, useat Profeetan vaimojen perheistä kuuluivat keskenään kilpaileviin tai jopa vihamielisiin poliittisiin ryhmittymiin, mikä teki vaimoista helppoja ja tehokkaita poliittisen propagandan ja mustamaalauksen kohteita. Kukin ryhmittymä keskitti mielellään mielenkiintonsa juuri kilpailevista ryhmittymistä peräisin oleviin vaimoihin. Kolmanneksi, hadith-kirjallisuudessa kehittyi tendenssi, jota Stowasser varsin osuvasti kutsuu pikkumaisuuden typologiaksi. Tällä hän tarkoittaa sitä, että Profeetan vaimojen mustasukkaisuudella ja kateudella selitettiin monia sellaisia tapahtumia, joille joko ei löydetty muuta selitystä tai joiden totuudenmukaisempi selitys oli sellainen, että myöhemmät hadith-tekstien kompiloijat eivät voineet sitä hyväksyä. Neljänneksi, halukkuus välittää eteenpäin tällaisia haditheja ja lopulta valita niitä niin runsaasti hadith-kokoelmiin, on osoitus keskiajalla yleisesti vallitsevasta negatiivisesta naiskuvasta.⁷

Hadith-tekstejä luettaessa on aina otettava huomioon niiden uskonnollis-yhteiskunnallinen luonne ja nykyisin olemassa olevien kokoelmien syntyhistoria. Hadith-kirjallisuutta ei voi käyttää historiallisena lähteenä, eikä sen voida ajatella kuvaavan myöskään Muhammedin tai edes varhaisen muslimien uskonnollisia näkemyksiä. Suullinen välittyminen tuo jo sinänsä mukanaan kysymyksen historiallisesta autenttisuudesta, ja kun ajatellaan tekstien keräämis-, luokittelu- ja valintaprosesseja sekä niiden aikana tapahtunutta tietoista ja tiedostamatonta editointia, on selvää, että tekstien historiallinen ja uskonnollinen informaatioarvo on punnittava erikseen jokaisen hadithin kohdalla.

Naiset juonittelijoina

Yksi sekä al-Bukharilla että Muslimilla esiintyvä kertomus, jossa juonen keskiössä on Profeetan vaimojen juonittelu ja mustasukkaisuus on seuraava hadith, joka tässä muodossaan on Muslimin kokoelmasta:

Kitab al-talaq eli Avioeron kirja, kappale 3: Sen joka julistaa vaimonsa itseltään kielletyksi ilman että aikoo ottaa hänestä eron, on peruttava julistuksensa.

Aisha kertoi: Jumalan lähettiläs piti makeasta ja erityisesti hunajasta. Iltapäivän rukouksen jälkeen hänellä oli tapana mennä vaimojensa luokse. Kerran hän meni Hafsan luo ja viipyi tavallista pitempään. Kysyin häneltä miksi hän viipyi niin pitkään ja hän vastasi, että Hafsan sukulaisnainen oli lähettänyt tälle ruukullisen hunajaa lahjaksi ja Hafsa oli laittanut siitä Profeetalle juoman. Ajattelin: ”Jumalan nimeen, me kyllä keksimme jotain.” Kerroin asiasta Saudalle ja sanoin: ”Kun hän tulee luoksesi ja lähestyy sinua, sano hänelle: Jumalan lähettiläs, oletko juonut maghafiria⁸? Kun hän vastaa sinulle kieltävästi, sano hänelle: Mikä tämä haju sitten on?” Jumalan lähettiläs oli tarkka siitä, ettei hän koskaan tuoksuisi pahalta. ”Varmaan hän silloin sanoo sinulle, että Hafsa oli antanut hänelle hunajajuomaa. Sano silloin hänelle että

3. Sahifa = lehti, sivu.

4. Musannaf = luokiteltu, lajiteltu.

5. Musnad = perimätieto, jonka autenttisuus voidaan jäljittää ensimmäiseen kertojaan.

6. Barbara Stowasser (1994) *Women in the Qur'an, Traditions, and Interpretation*, Oxford University Press. New York.

Fatima Mernissi (1987) *Le Harem politique. Le Prophète et les femmes*, Albin Michel, 1987. Englanninkielinen käännös 1991: *The veil and the male elite: a feminist interpretation of women's rights in Islam*, Addison-Wesley Publishing.

7. Barbara Stowasser (1994) *Women in the Qur'an, Traditions, and Interpretation*, Oxford University Press. New York, 104–118.

8. Maghfur on pihkaa, jota saadaan eräästä mimosan sukuisesta kasvista, arabiankieliseltä nimeltään ‘urfut. Se tuoksuu epämiellyttävältä ja jos mehiläiset syövät tätä pihkaa hunajaan erittyy jäänteitä epämiellyttävästä tuoksusta. Petter Forsskål (1732–63), suomalainen kasvitieteilijä, nimesi ‘urfutin Mimosa örfotaksi teoksessaan *Flora Aegyptiaco-Arabica* (1775). Sen julkaisi postuumisti hänen tanskalainen kollegansa Carsten Niebuhr.

mehiläiset ovat varmaan imeneet ‘urfut-puun mettä. Minä sanon hänelle samoin, ja Safiyya myös.”

Kun Profeetta tuli Saudan luo tämä sanoi: ”Jumalan lähettiläs, oletko syönyt maghafi-ria?” ”En ole”, hän vastasi. ”Mikä tämä haju sitten on?” Hän sanoi: ”Hafsa antoi minulle hunajajuomaa.” Sauda sanoi: ”Mehiläiset ovat varmaan sitten imeneet mettä ‘urfut-puusta!” Kun Profeetta tuli minun luokseni, sanoin samalla tavalla ja kun hän meni Safiyyan luo, hänkin sanoi samoin. Kun Profeetta meni uudelleen Hafsan luo, Hafsa sanoi: ”Jumalan lähettiläs, ottaisitko hunajajuomaa?” Profeetta vastasi: ”En tarvitse sitä!” (Joissakin versioissa Profeetan kerrotaan vannovan, ettei hän enää ikinä juo hunajajuomaa.) Sauda sanoi: ”Jumalan nimeen, meidän tähtemme hunajasta on tullut Profeetalta kiellettyä.”

Tämä hadith liittyy tapaukseen Profeetan perhe-elämässä, jolloin Profeetta erään toisen hadithin mukaan erosi kaikista vaimoistaan yhdeksi kuukaudeksi. Miksi hän näin teki on epäselvää, mutta hadith-kirjallisuuden perusteella voidaan hahmottaa monta erilaista syytä. Yllä mainitun hadithin otsakkeessa viitataan juuri tähän tapaukseen ja sinänsä miltei hupaisaa kepposta hunajasta pidetään yhtenä syynä eroon johtaneeseen kriisiin Profeetan perheessä. Uskonnolliselta kannalta tarinan hunajasta tekee merkittäväksi se, että ihmisen, edes Profeetan, ei tule julistaa itseltään kielletyksi mitään sellaista, minkä Jumala on julistanut sallituksi.

Toinen hadithien kertoma syy siihen että Muhammed erosi vaimoistaan väliaikaisesti on se, että Aisha ja Hafsa yllättivät Profeetan kristityn jalkavaimonsa Marian kanssa Hafsan talossa Aishan ”päivänä”.⁹ Profeetta vannotti näitä kahta olemaan kertomatta tapahtuneesta, mutta kun asia kuitenkin tuli julkisuuteen, hän suuttui ja erosi määrääjäksi kaikista vaimoistaan. Jumala antoi hänelle kuitenkin ilmestyksen, jonka mukaan hänellä ei ollut oikeutta julistaa vaimojaan itseltään kielletyksi vaan hänen täytyy peruuttaa valansa. Toinen hadithien esittämä syy eroon on vaimojen yleinen vastahan-

kaisuus, ja heidän medinalaisilta naisilta omaksumansa tapa sanoa vastaan miehelleen. He myös esittivät Profeetalle taloudellisia vaatimuksia, joita hän ei pystynyt toteuttamaan. Kaikki tähän tematiikkaan liittyvät hadithit päättyvät samalla tavalla: Jumala käskää Muhammedia peruuttamaan lupauksensa olla lähestymättä vaimojaan. Naisten kohtelun kannalta merkittävää kaikissa Muhammedista ja hänen vaimoistaan kertovissa haditheissa on se, että kertomusten mukaan Profeetta ei koskaan lyönyt tai rangaissut vaimojaan muutoin kuin pidättyväisellä seurustelemasta heidän kanssaan.

”Suurin osa helvetin asukkaista on naisia”

Tyypillisiä naisen arvostukseen epäedullisesti vaikuttavia haditheja ovat lyhyet sanonnat, joiden väitetään olevan profeetta Muhammedin lausumia. Tällaisia ovat esimerkiksi al-Bukharin kokoelmasta löytyvä arvoituksellinen hadith: ”Jumalan lähettiläs sanoi: Mikäli pahoja merkkejä on olemassa, niitä ovat hevonen, nainen ja talo.” Al-Bukharin kokoelmassa on myös seuraava muslimien usein toistama hadith: ”Profeetta sanoi: En ole jättänyt miehille jälkeeni suurempaa koettelemusta kuin naiset.” al-Bukhari on valinnut kokoelmaansa myös seuraavan hadithin:

Kerran, kun Jumalan lähettiläs meni rukoilemaan, hän kulki naisryhmän ohi ja sanoi heille: ”Naiset, antakaa almuja, sillä olen nähnyt että suurin osa helvetin asukkaista on naisia.” Naiset kysyivät, miksi. Hän vastasi: ”Te syydätte suustanne kirouksia ja olette kiittämättömiä miehille! En ole nähnyt ketään yhtä vaillinaista älykkyydeltään ja uskonnollisesti heikkoa, joka pystyisi harhauttamaan järkevänkin miehen.” Naiset kysyivät: ”Jumalan lähettiläs, mitä tarkoitat älykkyytemme ja uskomme vaillinaisuudella?” Hän sanoi: ”Eikö kahden naisen todistus vastaakin yhden miehen todistusta?” Naiset vastasivat myöntävästi. Profeetta sanoi: ”Tämä todistaa heidän älynsä heikkoutta. Eikö ole totta että nainen ei voi rukoilla eikä paastota kuukautisten

aikana?” Naiset vastasivat myöntävästi. Profeetta sanoi: ”Se todistaa heidän uskontonsa vaillinaisuudesta.”

Ajatus siitä että kahden naisen todistus oikeudessa vastaa yhden miehen todistusta perustuu Koraanin 2:282 tekstiin: ”Te, jotka uskotte, kun otatte valan määrätynsi ajaksi, kirjoittakaa siitä velkakirja... Ottakaa kaksi miestä todistajiksi, mutta jos kahta miestä ei ole saatavilla, ottakaa mies ja kaksi naista, jotka hyväksytte todistajiksi, siltä varalta, että toinen naisista erehtyisi: toinen voi silloin muistuttaa toista. Älköön kukaan kieltäytykö todistamasta pyydettyinä...”¹⁰ Jakeessa on kyse velkakirjan todistamisesta ja muslimien parissa onkin keskusteltu siitä, onko Koraanin hengen mukaista soveltaa samaa sääntöä myös muihin oikeudellisiin toimiin.

Naiset eivät rukoile, eivät mene moskeijaan, eikä heidän tarvitse paastota kuukautisten aikana ja myös sukupuoliyhteys on kuukautisvuodon aikana kielletty. Haditheissa on kuitenkin paljon materiaalia, jossa kuvataan kuinka Muhammed oli kosketuksissa vaimoihinsa jopa rukoillessaan, vaikka näillä oli kuukautiset. Tällaisia haditheja on niin paljon, että niiden sanoma tuntuu tarkoitushakuiselta: niissä pyritään korostamaan sitä että kuukautisvuoto ei tee naisesta saastaista. Sekä al-Bukharin että Muslimin kokoelmissa on kokonainen luku, jonka nimi on *Kitab al-haid* eli Luku kuukautisista.

Aisha kertoi: Profeetalla oli tapana nojautua syliini ja resitoida Koraania, vaikka minulla oli kuukautiset.

Umm Salama kertoi: Kun makasin Profeetan kanssa saman villalakanan alla, kuukautiseni alkoivat. Nousin vuoteesta ja puin ylleni vaatteet, joita yleensä käytin kuukautisten aikana. Profeetta kysyi: ”Alkoivatko kuukautisesi?” ”Kyllä,” vastasin. Sitten hän kutsui minua ja pyysi minua lepäämään hänen vierellään saman lakanan alla.

Aisha kertoi: Profeetalla ja minulla oli tapana peseytyä samassa pesuvadissa yhdynnän jälkeen. Kun minulla oli kuukau-

tiset, hän pyysi minua pukemaan ylleni lannevaatteen ja hän hyväili minua. Kun hän vetäytyi yksinäisyyteen rukoillakseen, hänellä oli tapana tulla lähelleni ja minä pesin hänen hiuksensa, vaikka minulla oli kuukautiset.

”Paratiisi on äitien jalkojen alla”

Haditheissa kerrotaan Profeetan perhe-elämästä myös paljon positiivisia asioita. Eräiden hadithien mukaan Muhammedin vaimot elivät sovussa keskenään, rakastivat ja tukivat toisiaan ja kutsuivat toisiaan sisariksi.

Aisha kertoi: Jotkut Profeetan vaimoista kysyivät häneltä, kuka heistä seuraisi Profeettaa ensimmäisenä (tuonpuoleiseen). Profeetta sanoi: ”Kenellä teistä on pisin käsivarsi?” Vaimot alkoivat mittaila käsivarsiaan ja totesivat, että Saudalla oli pisin. Myöhemmin ymmärsimme, että pitkä käsivarsi symboloi hyväntekeväisyyttä, sillä Zainab bint Jahsh kuoli vaimoista ensimmäisenä, ja hänellä oli hyvä sydän.

Koraanin mukaan Profeetan vaimot eivät olleet tavallisia naisia.¹¹ Heille asetettiin tiukempia moraalisia vaatimuksia kuin muille naisille, heidän rangaistuksensa pahoista teoista oli kaksinkertainen, mutta myös heidän palkkansa hyvistä töistä oli kaksinkertainen.¹² Kellään ei ollut oikeutta mennä

9. Profeetalla oli yhteensä ainakin 12 vaimoa, joista yhdeksän samaan aikaan ja hänellä oli tapana viettää yönsä heidän luonaan vuorotellen. Jokaisella vaimolla oli oma päivänsä, jolloin oli hänen vuoronsa viettää aikaa Muhammedin kanssa. Nykyisen laintulkinnan mukaan muslimimiehellä on oikeus ottaa korkeintaan neljä vaimoa, mutta tämä rajoitus ei koskenut Profeettaa.

10. Kaikki tämän artikkelin Koraanin sitaatit ovat Jaako Hämeen-Anttilan käännöksestä, 1995, Basam Books, Helsinki.

11. Profeetan vaimot! Te ette ole samassa asemassa kuin tavalliset vaimot. Jos olette hurskaita, älkää puhuko liian nöyrästi vieraille miehille, etteivät ne, joiden sydäntä kalvaa tauti, alkaisi himoita. Puhukaa kuitenkin kohteliaasti. Koraani 33:32

12. Profeetan vaimot! Joka teistä tekee selvän aviorkoksen, saa kaksinkertaisen rangaistuksen. Tämä on helppoa Jumalalle. Mutta sille teistä, joka on nöyrä Jumalaa ja Hänen lähettilästään kohtaan ja elää hurskaasti, me annamme palkan kaksinkertaisena ja valmistamme hänelle hyvän osan. Koraani 33:30-31.

heidän kanssaan naimisiin sen jälkeen kun he olivat jääneet leskiksi.¹³ Profeetan vaimojen erikoisasema korostuu myös hadith-raporteissa, joissa kerrotaan, kuinka useille vaimoista ilmoitettiin unessa, että he tulevat menemään Muhammedin kanssa naimisiin.

Yksittäisten vaimojen hyvistä teoista on omia kappaleitaan hadith-kokoelmissa. Näiden perusviesti tuntuu olevan vaimojen rauhallisen, eristäytyneen perhe-elämän korostaminen: vaatimaton käytös, hunnuttautuminen, askeettisuus ja täydellinen omistautuminen Jumalalle ja Hänen lähettilälleen olivat Uskovaisten äitien hyveitä.

Profeetan vaimojen käyttäytyminen muodosti sunnan muille muslimin naisille. He olivat ehdottoman hyveellisiä naisia, jotka omistivat henkilökohtaisen elämänsä Jumalan palvelemiselle. Erittäin tunnettu hadith, joka liittyy aiemmin kuvattuun kriisiin Muhammedin talossa, kertoo tarinan, jossa Profeetta pyytää vaimojaan valitsemaan taloudellisen hyvinvoinnin ja maallisen menestyksen tai tuonpuoleisessa elämässä saadun palkkion välillä. Vaikka naiset kuvataan tarinan alussa kielteisessä valossa, lopussa he kaikki kuitenkin valitsevat oikean tien.

Kun profeetta Muhammed suuttui vaimoilleen ja erosi heistä kolmeksi kymmeneksi päiväksi, Jumala puhutteli häntä ja sanoi, että Muhammedin ei pitäisi kieltäytyä lähestymästä vaimojaan vaan elää heidän kanssaan. Silloin Profeetta meni vaimojensa luo ja teki Jumalan käskyn mukaan:

Profeetta, sano vaimoillesi: Jos arvostatte vain maallista elämää ja sen ihanuutta, tulkaa, niin varustan teidät ja annan teidän lähteä sovussa, mutta jos tavoittelette Jumalan ja Hänen lähettiläänsä suosiota ja tuonpuoleisen asumusta, tietäkää, että Jumala on varannut suuren palkan niille teistä, jotka tekevät hyvää. (Koraani 33:28)

Kukaan vaimoista ei halunnut jättää Muhammedia. He suostuivat luopumaan vaatimuksistaan, tyytyivät vaatimattomaan elämään Profeetan vaimoina ja osoittivat näin arvostavansa enemmän tuonpuoleista elämää kuin maallista hyvää.

Profeetta Muhammed kehottaa moneen otteeseen myös miehiä kunnioittamaan naisia, varsinkin äitejään:

Eräs mies tuli Profeetan luo ja sanoi:
”Jumalan lähettiläs, ketä minun pitäisi kohdella kaikkein huomaavaisimmin?”
Profeetta vastasi: ”Äitiäsi.” Mies kysyi: ”Entä hänen jälkeensä?” Profeetta vastasi: ”Äitiäsi.”
Mies jatkoi kyselyään: ”Entä hänen jälkeensä?” Profeetta sanoi: ”Äitiäsi.” Mies kysyi: ”Entä hänen jälkeensä?” Profeetta vastasi: ”Isääsi.”

Sekä al-Bukharin että Muslimin kokoelmassa on myös haditheja, joissa puolustetaan naisten oikeuksia. Niissä korostetaan poikkeuksetta esimerkiksi pakkoavioliittojen tuomittavuutta. Sekä neitsyeltä että jo aikaisemmin naimisissa olleelta naiselta täytyy kysyä suostumus avioliiton solmimiselle, muuten avioliittosopimus ei ole pätevä.

Abu Huraira kertoi, että Jumalan lähettiläs sanoi: Naista ei saa naittaa ennen kuin hän on antanut suostumuksensa, eikä neitsyttä saa naittaa ennen kuin hänen mielipidettään on kysytty.

Tämän luvun otsikossa mainitusta hadithista on tullut yleisesti tunnettu sanonta, mutta sitä ei löydy al-Bukharin eikä Muslimin kokoelmista. Se esiintyy kahdessa vähemmän tunnetussa kokoelmassa, nimittäin Ibn Majan ja al-Nasa'in kokoelmissa:

Eräs mies tuli Profeetan luo ja kysyi:
Jumalan lähettiläs, aion lähteä sotaretkelle ja tulen kysymään sinulta neuvoa.” Profeetta kysyi: ”Onko äitisi elossa?” Mies vastasi: ”On.” Profeetta sanoi: ”Pysy sitten hänen luonaan, sillä Paratiisi on hänen jalkojensa alla.” ■

13. Uskovaiset, älkää astuko profeetan taloihin, ellei teitä ole kutsuttu syömään, ja tulkaa vasta kun on aika... Kun te pyydätte hänen vaimoiltaan jotakin, tehkää se verhon takaa. Tämä on teille sopivinta. Ette saa häiritä Jumalan lähettilästä ettekä ottaa puolisoiksenne koskaan hänen jälkeensä hänen puolisoitaan. Tämä olisi suuri synti Jumalan edessä. Koraani 33:53.